

Nr 157.

Ankom till riksdagens kansli den 29 maj 1945 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till avlöning av landsantikvarier m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 223 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 2 mars 1945, föreslagit riksdagen att till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöning åt landsantikvarier för budgetåret 1945/46 anvisa ett förslagsanslag av 60 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr J. Björck m. fl. (I: 352) och den andra inom andra kammaren av herr A. Hagård m. fl. (II: 544), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition ville beakta de synpunkter, som i motionerna blivit anförda;

dels ock en inom första kammaren av herr D. Norman väckt motion (I: 353), vari hemställts, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 223 måtte besluta 1:o) att avlöning till landsantikvarie skall utgå med lägst 12 000 kronor; 2:o) att skillnaden mellan minimilönen och avkastningen av lönefonderna helt täckes av statsmedel, och 3:o) att till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Anslag till avlöning åt landsantikvarier för budgetåret 1945/46 anvisa ett förslagsanslag av 147 700 kronor.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de motionsvis gjorda yrkandena, hänvisas — i den mån de ej framgå av den nedan lämnade redogörelsen — till motionerna II: 544 och I: 353.

Sedan åtskilliga år tillbaka finnas i de flesta svenska län tjänstemän, vanligen med titeln landsantikvarie, vilka inom sina verksamhetsområden handha de kulturminnesvårdande uppgifterna och vilka därjämte ha till uppgift att tillse, att gällande författningar rörande fornminnes- och kulturminnesvård efterlevas. Landsantikvarierna äro anställda hos länens eller landskapens fornminnesföreningar eller hembygdsförbund, men de ha samtidigt att ställa

sig till efterrättelse de direktiv, som riksantikvarieämbetet och i förekommande fall chefen för nationalmuseum kunna meddela. Deras avlöning utgår i första hand ur avkastningen av särskilda lönefonder, som tillkommit genom tilldelningar av lotterimedel. Härtill komma anslag av växlande storleksordning från olika lokala myndigheter. Landsantikvariernas avlöningsförhållanden äro emellertid, med ett eller annat undantag, mycket otillfredsställande.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien har nu i skrivelse den 29 augusti 1944 hemställt om ett anslag av 60 000 kronor såsom bidrag till avlöande av landsantikvarierna i riket. Samtidigt härmed har akademien föreslagit, att pensionsfrågan för dessa tjänstemän ordnas genom anslutning till statens pensionsanstalt.

Den fråga, som vitterhetsakademien sålunda hänskjutit till statsmakternas prövning, har vid många tidigare tillfällen stått på dagordningen. Chefen för ecklesiastikdepartementet tillkallade den 11 oktober 1930 efter av Kungl. Maj:t givet bemyndigande sakkunniga för utredning i ämnet. Genom beslut av Kungl. Maj:t avbröts emellertid de sakkunnigas arbete från och med den 1 november 1932 på grund av den då rådande statsfinansiella situationen. Jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 27 mars 1936 återupptogs de sakkunniga — utökade med ytterligare två ledamöter — arbetet från och med den 1 april 1936.

De sakkunniga överlämnade den 9 oktober 1937 förslag i ämnet, vari bland annat upptogs frågan om landsantikvariebefattningarna.

I ett den 5 april 1927 till Kungl. Maj:t avgivet utlåtande framlade vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien de riktlinjer, som sedermera i stort sett blevo normgivande för tilldelningen av lotterimedel till landets provinsmuseer. Enligt dessa borde i regel endast ett museum respektive en organisation inom ett lämpligt avgränsat område, såsom ett landskap eller ett län, erhålla understöd i denna form. I anslutning härtill skapades under den närmast följande tiden lokala organisationer, som representerade hembygds- och fornminnesföreningarna inom sin provins, vanligen med huvudmuseet som en kärnpunkt. Lotterimedelsanslag beviljades under åren 1927—1939 i enlighet med akademiens förslag i främsta rummet — förutom för uppförande av ändamålsenliga museibyggnader — för bildande av fonder, vilkas avkastning skulle användas till avlöande av fackutbildade, fast anställda tjänstemän. När detta system började tillämpas år 1927 ansågs det, att varje lönefond normalt borde uppgå till 200 000 kronor, som enligt då gällande räntefot (4,5 à 5 procent) beräknades giva en årlig avkastning av 9 000—10 000 kronor. För en välkvalificerad museiföreståndare ansågs lönen böra vara 8 000 kronor med tre à fyra ålderstillägg om 500 kronor. Lönefonderna ha, för vinnande av ökad säkerhet beträffande fondmedlens lämpliga placering m. m., ställts under vederbörande länsstyrelses kontroll. I syfte att garantera att dessa av allmänna medel bildade fonder finge åsyftad praktisk verkan har vidare föreskrivits, att vederbörande tjänstemans kompetens och instruktion skola i varje särskilt fall godkännas av riksantikvarieämbetet. De sakkunniga sade sig ha inhämtat, att detta tillvägagångssätt fungerat med gott resultat.

De sakkunniga ansågo för sin del, att begynnelselönen för landsantikvarie

borde utgöra minst 8 000 kronor, vartill skulle komma fyra ålderstillägg om 500 kronor efter 5, 10, 15 och 20 års tjänst. Det syntes önskvärt, att landsantikvariernas lön helt bestredes med avkastningen av lönefonderna, vilka med utgångspunkt från ett ränteläge av 3 procent måste utfyllas till ett belopp av 300 000 kronor för varje fond. Enligt de sakkunnigas mening borde detta ske i den ordning, att de befintliga lönefonderna, vilka i allmänhet uppginge till eller överstege 150 000 kronor, snarast möjligt ökades till 200 000 kronor för att därefter successivt ökas till 250 000 kronor och slutligen till 300 000 kronor.

Sammanfattningsvis hemställde de sakkunniga beträffande provinsmuseerna, att lotterimedel måtte under en följd av år i största möjliga utsträckning tilldelas dessa museiorganisationer, så att deras ekonomiska konsolidering och därmed också deras organisatoriska utbyggnad snarast möjligt kunde slutföras, samt att en reglering av pensionsförhållandena för landsantikvarierna måtte verkställas i enlighet med de sakkunnigas förslag genom anslutning till statens pensionsanstalt.

I *yttrandena* över sakkunnigförslaget tillstyrktes detsamma i allmänhet. Statskontoret och statens pensionsanstalt reste dock invändningar mot förslaget i vad avser pensionering av landsantikvarierna genom statens pensionsanstalt.

I sin nu gjorda framställning erinrar *vittherhets-, historie- och antikvitetsakademien* om att sedan ett antal år tillbaka avbrott skett i tilldelningen av lotterimedel till de fonder, från vilka landsantikvariernas löner i främsta rummet utgå. Sammanlagda summan av fonderade medel är nu 3 325 000 kronor eller i medeltal 150 000 kronor per distrikt. Även om lönefondernas avkastning utfyllts med anslag från andra håll, ha landsantikvarielönerna, på några få undantag när, icke kunnat utgå med rimliga belopp, och följden har bland annat blivit, att dessa befattningshavare i de flesta fall tvingats att söka sig inkomster vid sidan av sin tjänst. Om landsantikvarierna skola fylla de krav, som ställas på dem i deras arbete, och om de skola intaga en häremot svarande ställning i samhället, måste de ha en sådan lön, att de av den vinna skäligen bärgning utan att nödgas tillgripa biinkomster.

Akademien understryker, att denna fråga varit aktuell sedan flera år tillbaka och erinrar om att akademien i skrivelse den 4 april 1939 hos Kungl. Maj:t anhöll om anslag av lotterimedel för att åstadkomma en provisorisk löner reglering för landsantikvarierna, vilken framställning dock icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Det förslag akademien nu framlägger bygger på att en landsantikvaries lön skall vara minst 12 000 kronor per år, motsvarande ungefär en antikvaries lön vid statens historiska museum. En tredjedel av denna lön anses böra bestridas genom lokala anslag och två tredjedelar av statsmedel. Vad som för täckande av sistnämnda två tredjedelar överstiger ränteavkastningen av befintlig lönefond skall enligt förslaget utgå såsom ett årligt statsbi-

drag, uppfört å riksstaten under rubriken Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m. och ställt till akademiens förfogande för att av denna fördelas till de olika provinsförbunden.

Vid beräkningen av det årliga statsbidragets storlek anser sig akademien kunna utgå från att lönefonderna förräntas efter 3,5 procent. Med en fond av 150 000 kronor tänkes avkastningen sålunda utgöra 5 250 kronor, och det årliga statsbidraget beräknas till $(8\,000 - 5\,250 =) 2\,750$ kronor. I enlighet härmed skulle för landets 22 landsantikvariedistrikt erfordras statliga medel uppgående till $(8\,000 \times 22 =) 176\,000$ kronor. Ränteavkastningen å de nuvarande genom tilldelning av lotterimedel tillkomna lönefonderna uppgår enligt ovannämnda beräkningsgrund till 116 375 kronor. Såsom årligt statsbidrag skulle alltså krävas $(176\,000 - 116\,375 =) 59\,625$ kronor eller i runt tal 60 000 kronor.

Såsom villkor för erhållande av statsbidrag skulle gälla, att ett årligt lönebidrag ej understigande 4 000 kronor anskaffas av vederbörande provinsförbund från landsting, stad, kommun, bank eller på annat sätt, att landsantikvarierna icke utan särskilt tillstånd av riksantikvarieämbetet få inneha annan befattning samt att deras insatser i den allmänna kulturminnesvården givas största möjliga omfattning.

Till akademiens framställning är fogad en tablå, utvisande bland annat lönefondernas storlek, landsantikvariernas nuvarande avlöningsförhållanden och det statliga anslagsbehovet för varje särskild organisation. Beträffande denna hänvisas till propositionen s. 38—40.

Akademien berör i sin skrivelse även frågan om en jämkning av tvenne landsantikvariedistrikt, nämligen Dalslands och Västergötlands, varvid akademien finner skäl tala för en sådan fördelning, att Skaraborgs län och Älvsborgs län i stället bilda var sitt distrikt.

Som ett framtidsönskemål ifrågasättes en uppdelning även av Älvsborgs läns distrikt, varvid Sjuhäradsbygden med Borås museum skulle avskiljas från länets nordligare delar.

Statskontoret har ansett minimilönen böra bestämmas till allenast 10 500 kronor. Mot principen att $\frac{1}{3}$ av lönen skulle täckas av lokala anslag och $\frac{2}{3}$ genom avkastning av lönefond samt därutöver genom anslag å riksstaten har statskontoret icke framställt annan erinran än att det erforderliga statsanslaget borde anvisas av lotterimedel.

Styrelserna för samfundet för hembygdsvård och för svenska museimannaföreningen tillstyrka förslaget och betona, att det måste anses vara ett allmänt önskemål, att landsantikvariernas löneförhållanden förbättras.

De lokala organisationerna uttala likaledes nära nog enstämmigt sin tillfredsställelse över den av akademien föreslagna löneregleringen och förklara sig övertygade om att de skola kunna uppbringa de anslag, som enligt förslaget krävas för utfyllnad av lönerna. I åtskilliga fall finnas redan medel för ändamålet tillgängliga, i andra ha styrelserna under hand satt sig i förbindelse med representanter för olika korporationer och mötts av stor förståelse.

I några yttranden ha framhållits vissa särskilda problem, som uppstå i samband med förslagets genomförande och den nya organisationens anpassning efter nu rådande förhållanden.

Styrelsen för Upplands fornminnesförening erinrar sålunda om att föreningen sedan åtskilliga år har två fackutbildade befattningshavare i sin tjänst, den ene med titeln landsantikvarie, den andre med titeln intendent. Till den senares funktioner, vilka huvudsakligen falla inom folkkulturens och hembygdsrörelsens områden, hör föreståndarskapet för föreningens museum, Upplandsmuseet i Uppsala. Då endast landsantikvariern avses komma i åtnjutande av det av akademien föreslagna statliga lönebidraget och fornminnesföreningen icke av egna medel kan bereda intendenten samma löneförbättring, kommer vid förslagets genomförande likställtheten i lönehänseende mellan de båda tjänstemännen att upphöra. Det hade varit önskvärt att regeringen omfattat även sådana tjänstemän, som i stort sett likställda med landsantikvarierna i organisationernas tjänst äro verksamma inom kulturminnesvårdens vidsträckta område. Styrelsen inser emellertid, att svårigheter föreligga att lösa frågan efter dessa vidare riktlinjer och finner dessa ytterligare önskemål icke böra stå hindrande i vägen för förverkligandet av det nu framlagda förslaget.

Ett problem av liknande art erbjuda förhållandena i Halland. Den befintliga lönefonden disponeras i detta landskap av Hallands hembygdsförbund, och avkastningen av densamma är genom ett styrelsebeslut den 8 januari 1940 så fördelad, att en fjärdedel tillfaller Hallands museiförening i Halmstad och tre fjärdedelar Norra Hallands kulturhistoriska förening i Varberg, dock att om sistnämnda tre fjärdedelar av avkastningen skulle överstiga ett belopp av 6 000 kronor, återstoden tillfaller Hallands museiförening. Enligt Kungl. Maj:ts resolution skall avkastningen användas »för avlöning av tjänsteman hos förbundet». Ett genomförande av nu föreliggande förslag till löne reglering för landsantikvarierna skulle medföra, att hela avkastningen av den avlöningsfond, som hembygdsförbundet disponerar, komme att disponeras för den av museiföreningen anställda befattningshavaren. *Styrelsen för Hallands hembygdsförbund* anför med anledning härav följande.

Mellan de båda museerna i Halmstad och Varberg finnes sedan 1930 en överenskommelse om uppdelning av verksamheten inom länet. Beträffande inköpen av föremål inriktar sig sålunda museet i Halmstad i första hand på södra och museet i Varberg på norra delen av landskapet. Samtidigt ägnar sig Norra Hallands kulturhistoriska förening främst åt allmogekulturen, i synnerhet arbetslivet, medan Hallands museiförening specialiserat sig på förhistorisk och medeltida odling, konst, högre ståndskultur och allmogens byggnader. Förbundsstyrelsen har genom den ovannämnda fördelningen av disponibla lönemedel sökt likställa de båda intendenterna i lönehänseende, då museet i Halmstad ägt möjligheter att av egna medel bidraga med större belopp till avlöningen av sin intendent än museet i Varberg. Styrelsen hemställer därför att, om lönefrågan för intendenten i Varberg ej kan lösas inom ramen av det nu framlagda förslaget, denna på grund

av de för Halland speciella förhållandena på det museala området får sin lösning genom särskilt anslag.

Styrelsen för Hallands kulturhistoriska förening anser det obestriddigt, att Varbergs museum är berättigat att jämställas med andra provinsmuseer och att dess intendent i lönehänseende bör givas samma ställning som övriga här ifrågavarande museitjänstemän, de s. k. landsantikvarierna. Föreningen önskar dock understryka, att det kan erbjuda svårigheter att anskaffa det erforderliga lokala bidraget och anser det önskvärt, att organisationerna kunde befrias från detta villkor för åtnjutande av det statliga anslaget. *Styrelsen för Hallands museiförening* har förklarat sig intet ha att erinra mot att även Varbergs museum erhåller ett anslag, som skulle medge, att lönen till intendenten vid detta museum ordnas på tillfredsställande sätt.

Departementschefen har för egen del anfört i huvudsak följande.

I likhet med vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien anser jag, att landsantikvariernas lönefråga nu bör lösas. De ökade arbetsuppgifter, som den nya fornminneslagen ålägger den kulturminnesvårdande myndigheten, komma utan tvivel att i ännu högre grad än vad som tidigare varit fallet kräva en verkligt effektiv, lokalt förankrad organisation på detta område. Det måste samtidigt vara av stor betydelse för provinserna själva att inom räckhåll ha representanter för den viktiga sida inom kulturlivet, som det här gäller. Det svenska provinsmuseiväsendet har, sedan landsantikvarieinstitutionen blivit införd och statligt stöd för museibyggnaders uppförande lämnats, nått ett uppsving, som väckt berättigad uppmärksamhet utomlands, icke minst i våra grannländer, och som varit av största betydelse ej endast för svensk kulturminnesvård utan även för det kulturella livet i allmänhet i våra bygder. Det har varit betydelsefullt, att härigenom de skilda landskapens kulturella självhåvdelse fått ett viktigt stöd och onödigt centralisering av museiväsendet till huvudstaden undvikits. De uppnådda resultaten kunna emellertid på flera håll komma att äventyras och den fortsatta utvecklingen hämmas, därest icke en ekonomisk konsolidering av den provinsiella kulturminnesvården genom en omreglering av landsantikvariernas löner och sättet för lönekostnadernas finansiering, nu genomföres. Förutsättningarna för en sådan konsolidering synas vara goda, därest vitterhetsakademiens förslag, som bygger på en samverkan mellan staten och de lokala intressena, vinner statsmakternas bifall. Såsom framgått av den lämnade redogörelsen har riksdagen vid flera tillfällen under de senaste årtiondena ådagalagt sitt intresse för hithörande spörsmål.

Det av vitterhetsakademien framlagda förslaget till lösning av lönefrågan synes mig kunna i sina huvuddrag godtagas. Med hänsyn till de skiljaktigheter med avseende å tjänstgöringsförhållanden m. m., som för närvarande förefinnas och måhända ännu någon tid framåt komma att föreligga de olika landsantikvarierna emellan anser jag det dock icke lämpligt att — såsom akademien föreslagit — vid bestämmandet av statsbidraget utgå från en minimiavlöning av 12 000 kronor för samtliga befattningshavare. Jag förordar i stället, att statsbidraget i varje särskilt fall bestämmes så, att det samma jämte avkastningen av vederbörande lönefond uppgår till två tredjedelar av landsantikvariens sammanlagda avlöning, dock att summan av lönefondsavkastningen och statsbidraget i intet fall må överstiga 8 000 kronor för varje befattningshavare. Såsom villkor för statsbidrag bör gälla, att löneförmånerna prövats skäliga av riksantikvarieämbetet med hänsyn

tagen till tjänstgöringsförhållandena, befattningshavarens kvalifikationer samt övriga på frågan inverkan omständigheter. Jag förutsätter vidare, att det hittills tillämpade förfaringssättet ifråga om tillsättningen kommer att följas även i fortsättningen, varvid sålunda riksantikvarieämbetet har att bedöma kompetensen hos sökande till landsantikvariebefattning. För egen del anser jag önskvärt, att innehavare av landsantikvariebefattning har avlagt filosofie licentiatexamen eller besitter däremot svarande, styrkta vetenskapliga kvalifikationer. Vid tillsättandet av här ifrågavarande befattningar torde därför detta kompetenskrav i regel böra upprätthållas. Det synes vara ändamålsenligt, att i de fall, där så icke redan skett, de lokala organisationerna underställa Kungl. Maj:t sina stadgar för fastställelse. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter hörande av riksantikvarieämbetet uppställa de villkor för statsbidragets utgående, som kunna befinnas lämpliga.

Inom vissa distrikt uppgå för närvarande de lokala anslagen till vederbörande landsantikvaries avlöning till högre belopp än som förutsatts såsom minimibidrag enligt akademiens förslag. Då ett genomförande av det nu ifrågavarande statsbidragssystemet givetvis icke bör föranleda minskning av de lokala organens ekonomiska stöd åt kulturminnesvården, förutsätter jag, att de nu till vederbörande landsantikvaries avlöning utgående lokala bidragen skola, i den mån de i fortsättningen icke erfordras för nämnda ändamål, dock alltjämt komma kulturminnesvården inom distriktet till godo. Vid prövningen av framställningar om statsbidrag från nu ifrågavarande anslag bör uppmärksamhet ägnas även åt sistberörda spörsmål.

Då det här gäller tjänstemän, som — samtidigt med att de fylla en viktig statsfunktion — ha att företräda betydelsefulla lokala intressen, synes det ur vissa synpunkter vara en fördel, att kostnaderna för organisationen icke helt utgå av statsmedel. Jag förbiser härvid icke, att en viss ojämnhet i belastningen på de lokala organisationerna kan inträda genom att några av dessa påtagit sig större förpliktelser än andra i avsikt att intensifiera det kulturminnesvårdande arbetet. I de avgivna yttrandena har detta betonats för Upplands och särskilt för Hallands vidkommande. Inom vart och ett av dessa landskap äro två tjänstemän av nu berört slag knutna till organisationen, var och en med en viss specialisering beträffande arbetsuppgifterna. Särskilt i sistnämnda landskap kompliceras förhållandena av att där finnas två större museer, som sinsemellan fördelat sina samlingsområden såväl geografiskt som sakligt. Jag utgår från, att i sistnämnda särpräglade undantagsfall vederbörande sammanslutning skall från nu ifrågavarande anslag kunna erhålla det stöd, som befinnes nödvändigt för upprätthållande av den nuvarande organisationen, varvid de i det föregående angivna grunderna för lönebidragets beräkning böra vinna tillämpning.

En ny uppdelning av de båda landsantikvariedistrikt, som omfatta Dalsland och Västergötland, bör tydligen ske i anslutning till den nu föreslagna regleringen. Jag utgår vidare från att en landsantikvariebefattning med heltidstjänstgöring kommer att inrättas för Bohuslän.

Akademien har i sin hemställan räknat med en avkastning av lönefonderna efter 3,5 procent. I stort sett torde fonderna också för närvarande vara placerade så, att detta krav uppfylles. Med utgångspunkt härifrån erfordras enligt vitterhetsakademiens beräkningar ett anslag av statsmedel av 60 000 kronor. De av mig i det föregående förordade jämkningarna synas icke böra föranleda ändring av uppskattningen av det sammanlagda medelsbehovet för nästa budgetår. Anslaget, vilket torde böra betecknas

såsom förslagsanslag samt disponeras av vitterhetsakademien, torde följaktligen böra uppföras med det av akademien äskade beloppet.

Vad beträffar akademiens hemställan om en lösning av landsantikvariernas pensioneringsfråga genom anslutning till statens pensionsanstalt är jag icke beredd att nu framlägga något förslag. Visserligen bli de av statskontoret och statens pensionsanstalt i remissyttrandena år 1938 gjorda invändningarna mot en sådan anslutning icke längre giltiga, därest den nu föreslagna löneregleringen genomföres. Genom särskilt tillkallade sakkunniga inom finansdepartementet pågår emellertid för närvarande en utredning rörande statens pensionsanstalts verksamhet m. m. Innan denna avslutats, kan ett ställningstagande i pensioneringsfrågan icke ske. Emellertid torde föreliggande framställning böra överlämnas till de sakkunniga för att av dem beaktas vid fullgörandet av deras uppdrag.

I *motionerna I: 352* och *II: 544* anföres bland annat följande.

För närvarande bilda landskapen Västergötland och Dalsland tvenne landsantikvariedistrikt. I enlighet med vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens framställning föreslår Kungl. Maj:t en sådan jämkning i distriktsindelningen, att Skaraborgs och Älvsborgs län i stället skulle bilda var sitt distrikt.

Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund har en lönefond av 150 000 kronor. För landsantikvariens avlöning skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag tillskott av statsmedel göras enligt de normer, som i propositionen angivits.

I södra länsdelen arbetar sedan år 1903 De sju häradernas kulturhistoriska förening, som med centrum i Borås skapat ett kulturhistoriskt museum med synnerligen värdefulla samlingar. Tillkomsten av dessa har varit beroende av initiativ och betydande ekonomiska uppoffringar från enskilda personer, icke minst från den person, som till år 1939 var museets förste intendent — till en början oavlönad och de sista åren anställd mot en synnerligen blygsam ersättning. Vid nämnda tidpunkt voro samlingarna så omfattande och värdefulla, att föreningen ansåg sig förpliktad att anställa en fackutbildad tjänsteman för att tillvarata kulturminnesvårdens intressen i denna bygd, som sedan gammalt varit centrum för hemslöjd och gård-farihandel.

Det alltmer intensifierade arbetet har framför allt inriktats på undersökningar rörande den för området karakteristiska hemslöjden av olika slag samt dess utveckling över hantverk till industriell tillverkning. Här finnas allttjämt alla de olika arbetsformerna vid sidan av varandra. Förarbeten för skapandet av ett textilmuseum i Borås ha under sista åren bedrivits.

Sjuhäradsbygden bildar ett naturligt avgränsat område med alldeles speciella problem inom kulturlivet och med Borås som naturlig centralpunkt. Museets samlingar av föremål och arkivalier äro av den storleksordning och värde, att de ej kunna lämnas utan vård av fackutbildad person, och arbetsuppgifterna så särpräglade, att det är fullt motiverat, att statsmedel anvisas för avlöning åt föreningens intendent. Vitterhetsakademien har insatt det berättigade i ett sådant krav, fastän den tydliga av försiktighets-skäl icke velat för närvarande sträcka sig längre än till det å s. 30 i propositionen återgivna uttalandet: »Som ett framtidsönskemål ifrågasättes en uppdelning även av Älvsborgs läns distrikt, varvid Sjuhäradsbygden med Borås museum skulle avskiljas från länets nordligare delar.»

Redan nu föreligger klart behov av en landsantikvarie med heltidstjänstgöring för den södra länsdelen. Kan emellertid för närvarande ett särskilt landsantikvariedistrikt icke där komma till stånd, borde De sju häradernas kulturhistoriska förening i varje fall erhålla ett motsvarande bidrag för avlöning av sin tjänsteman som det i propositionen ifrågasatta för fackutbildade befattningshavare.

För närvarande lämnar Borås stad ett anslag till föreningen av 5 000 kronor och Älvsborgs läns landsting 1 000 kronor. Med stadens anslag är dock det villkoret förknippat, att beloppet icke får användas till avlöningar. I övrigt anskaffar föreningen genom medlemsavgifter och insamlingar årligen ett belopp av minst 4 000 kronor. Någon lönefond av lotterimedel har icke kunnat uppläggas. Västergötlands fornminnesförening och Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund ha i detta avseende erhållit förtä. De resurser, som föreningen förfogar över, äro sålunda långt ifrån tillräckliga för att utgöra ett betryggande underlag för en fruktbringande verksamhet. De äro dessutom osäkra.

Då emellertid skäl finnes antaga, att riksdagen i händelse av bifall till Kungl. Maj:ts förslag till en början beträffande anslagsbelopp icke vill sträcka sig längre än vad i propositionen angivits, synes ingen annan utväg i här berörda fall kunna med fördel tillgripas, än att Älvsborgs län vid riksdagens beslut i frågan likställas med exempelvis Hallands län, där statsrådet framhållit, att i länet finnas två större museer, som sinsemellan fördelat sina samlingsområden såväl geografiskt som sakligt, och utgår ifrån, att i sådant särprägladt undantagsfall vederbörande sammanslutning skall från nu ifrågavarande anslag kunna erhålla det stöd, som befinnes nödvändigt för upprätthållande av den nuvarande organisationen.

I likhet med departementschefen anser utskottet det önskvärt, att landsantikvariernas lönefråga nu bringas till en lösning. Kungl. Maj:ts föreliggande förslag bygger på en anordning varigenom kostnaderna för landsantikvariernas avlöning skulle bestridas såväl genom lokala anslag som av statsmedel. I motionen I: 353 yrkas, att ifrågavarande lönekostnad helt skulle utgå av statsmedel. Utskottet har för sin del, då det här gäller tjänstemän, som — samtidigt med att de fylla en viktig statsfunktion — förtä betydelsefulla lokala intressen, funnit övervägande skäl tala för bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet anser sig alltså icke böra tillstyrka ovannämnda motionsvis framställda yrkande.

Departementschefen har föreslagit att statsbidraget i varje särskilt fall skall bestämmas så, att detsamma jämte avkastningen av vederbörande lönefond uppgår till två tredjedelar av landsantikvariernas sammanlagda avlöning, dock att summan av lönefondsavkastningen och statsbidraget icke i något fall må överstiga 8 000 kronor för varje befattningshavare. Vitterhetsakademien har föreslagit en minimiavlöning för landsantikvarie av 12 000 kronor och statskontoret av 10 500 kronor. Departementschefen har för sin del icke velat fastläsa lönen vid en bestämd minimigräns, utan ansett en viss rörlighet i lönesättningen önskvärd med hänsyn till föreliggande skiftande förhållanden med avseende å tjänstgöringens omfattning

Utskottet.

och dylikt. Utskottet har funnit sig böra biträda vad departementschefen sålunda förordat och ansluter sig alltså icke till det i motionen I: 353 framställda yrkandet om en minimiavlöning av 12 000 kronor.

Utskottet är även ense med departementschefen därom, att innehavare av landsantikvariebefattning bör hava avlagt filosofie licentiatexamen eller besitta däremot svarande, styrkta vetenskapliga kvalifikationer. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter hörande av riksantikvarieämbetet uppställa de villkor för statsbidragets utgående, som kunna befinnas lämpliga.

Förhållandena i Halland erbjuda — såsom departementschefen erinrat — ett problem av särskilt slag. Den befintliga lönefonden disponeras i detta landskap av Hallands hembygdsförbund, och avkastningen av densamma är fördelad så, att en fjärdedel tillfaller Hallands museiförening i Halmstad och tre fjärdedelar Norra Hallands kulturhistoriska förening i Varberg, dock att om sistnämnda tre fjärdedelar av avkastningen skulle överstiga ett belopp av 600 kronor, återstoden tillfaller Hallands museiförening. Landsantikvarien är föreståndare för museet i Halmstad; vid museet i Varberg finnes anställd en föreståndare. Departementschefen har utgått från att i förevarande särpräglade undantagsfall vederbörande sammanslutning skulle från anslaget till avlöning åt landsantikvarier kunna erhålla det stöd, som befinnes nödvändigt för upprätthållande av den nuvarande organisationen. I likhet med departementschefen anser utskottet de i detta fall föreliggande speciella förhållandena motivera ett avsteg från de i övrigt uppdragna riktlinjerna med avseende å landsantikvarieorganisationen och förutsätter, att erforderligt bidrag av statsmedel till bestridande av lönekostnaderna för båda de här ifrågavarande tjänstemännen i Halland komma vederbörande organisationer till del.

Vad beträffar den i motionerna I: 352 och II: 544 berörda frågan, avseende ett likställande av Älvsborgs län med Halland, så att Älvsborgs län erhåller statsbidrag jämväl till avlöning av en tjänsteman i den södra länsdelen, vill utskottet framhålla, att onekligen goda skäl tala för en dylik anordning för denna gamla särpräglade bygds vidkommande. Med hänsyn emellertid till det relativt ringa ekonomiska understöd, som Borås museum hittills åtnjutit från Borås stad och Älvsborgs läns landsting, anser sig utskottet likväl i frågans nuvarande läge icke böra biträda det i motionerna framställda yrkandet. Det synes utskottet nämligen självfallet, att det lokala intresset bör mera markant framträda, innan staten träder hjälpende emellan. Vid en mera aktiv inställning från de lokala instansernas sida kommer frågan givetvis i ett annat läge, som kan påkalla en anordning liknande den i Halland tillämpade organisationen. Med vad sålunda anförts torde ifrågavarande motioner få anses besvarade.

Utskottet har funnit övertygande skäl tala för att en ny uppdelning på sätt departementschefen förutsatt av de båda landsantikvariedistrikt, som

omfatta Dalsland och Västergötland, kommer till stånd och att en landsantikvariebefattning med heltidstjänstgöring inrättas för Bohuslän.

För nästa budgetår torde i enlighet med vad departementschefen föreslagit böra till bidrag till avlöning åt landsantikvarier uppföras ett anslag av 60 000 kronor.

Vad departementschefen i övrigt anført och föreslagit har icke givit utskottet anledning till erinran eller uttalande.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

a) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 353, till *Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Bidrag till avlöning åt landsantikvarier* för budgetåret 1945/46 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 60 000 kronor;

b) att motionerna I: 352 och II: 544 må anses besvarade med vad utskottet ovan anført.

Stockholm den 29 maj 1945.

På statsutskottets vägnar:

ALGOT TÖRNKVIST.

Närvarande: se under utlåtandet nr 156.
